

voorwerp van

ons bidden: „Be-
vernieuw in het
„Neem Uwen
meerder ons het

achter het eerste
gt en hetgeen er
bed kan worden

gebeden worden:
lood in het leven,

worden: „Wil mij
mits dit doelen
gelooft uit zijn
het geloof naar
uitkomen van het
afval.

n bezwaar tegen
tus”, voor zooveel
de levende ziels-
z niet ervaart, en
dat er tusschen
band van Gods-
van het geloo-

op de manier der
r natuurlijk geen
een bidt zonder
gebed te kennen,
arop hij pleit, en
en moet.

ehed in de kerken
, of in de bidcel
der genade de
weg brengt, dan
legging, die onze
dan verwijzen we
ze Liturgie staan;
dspractijk, die de
chten we tboven
raag hiermee in

het alleen hangt
n legt. Bedoelt ge
we geheele heilic-
er zeer zeker, en
gekeerd als ge er
ij van de eerste
ovig gebed geen

" werd gesproken.

ik gevolgd werd,
el anders uitzien

C. V.

KUNST

nis van Zuid-Afri-

van R. Wiessing-
ge, H. P. Leopolds

hat Dr J. F. van
ul Kruger en de
Republiek deed
Hij verklaart in
n tusschen het
standpunt bij de
l. Als Afrikaner
he gezichtspunt.
bovengenoemd
van Hollandsch-
reef in het En-
of the ox", di-
er is een Neder-
titel heeft ge-
ma Leopold te
t 241 bladzijden,
er gedrukt en er
le verband hou-
aul.

wording van de
ven, in de twee
land, terwijl het

toe de Krugers
oofdstuk treffend
de kaffers ge-
verraderlijk om-
telief en de slag
ogen als in een
naar het hooge
fstrom en Rus-
wordt in deze
hoe de 14-jarige
t, en dien leeuw
slotseling op zijn
vsgierige makker
uw bekeek, van
zien we hem in
t een olifant.
rhaal van Pauls
oen niemand er

door durfde. Maar Paul ging zijn aanstaande bruid
bezoeken, Maria du Plessis, met wie hij in 1842
gehuwd is en trotseerde om harentwil alle gevaren.

Het verhaal hoe Oom Paul zijn duim verloor
door het springen van het krul in zijn laadgawe
is algemeen bekend. Zijn genezing geschiedde ech-
ter niet door een oud boerenmiddel (pag. 34),
maar door op raad van een kaffermeidje een bok
te slachten en de hand in de warme maag van het
dier te steken.

De bekering van den jeugdigen Paul wordt ge-
noemd een worstelen met het godsdienstprobleem.
Zijn eerste vrouw en kind werden hem door
den dood ontruk en Paul vluchtte in wanhoop de
bergen in. Daar vonden hem later zijn vrienden,
uitgeput van den honger door het lange vasten,
terwijl hij zei: De Heere heeft mijn oogen ge-
opend en alles geopenbaard. Dit verhaal is niet
af, want nog lang na deze gebeurtenis leefde hij
in overtuiging van zonden, terwijl hij dagelijks
de Heilige Schrift onderzocht. Toen hij meende,
dat zijn zonden te groot waren om vergeven te
worden, bad hij God om hem dan maar weg te
nemen. Terwijl de kaffers met den ossenwagen
door een drift gingen bleef hij, evenals Jakob
aan de Jabbok, achter om te worstelen met God.
Toen kwam God hem voor met de woorden: „Zie
het Lam Gods, dat de zonde der wereld weg-
neemt". Daarmede daalde het licht der genade in
zijn hart. En daar, zoo zeide hij, heb ik den Heere
de hand gegeven, om uit dankbare liefde Hem
mijn leven lang te dienen.

Bij de beschrijving van de jachtavonturen ver-
telt de schrijfster heel goed, hoe neef Paul (zoo
werd hij destijds nog genoemd) clairvoyant was,
en het wild zag loopen, waar niemand het zou
zoeken. 't Gevolg was, dat altijd arme Boeren in
zijn gevolg gingen jagen, want zijn voorspellingen
kwamen uit. Dit duurde totdat neef Paul inzag, dat
hij hoogmoedig was geworden op zijn gave. Daar-
op bad hij God om die gave van hem weg te
nemen, wat ook geschiedde.

Op de krijgsbedrijven van wijlen President
Kruger kunnen wij niet ingaan. Het zij voldoende
op te merken, dat hij zoo dapper was, dat de
kaffers hem voor onkwetsbaar hielden. Ook nam
hij een bemiddelende houding aan, toen de kom-
mandanten Pretorius en Potgieter in oneenigheid
leefden. Ook was hij getuige van hun treffende
verzoening.

Van het kerkelijk leven in Zuid-Afrika geeft de
schrijfster een gebrekkige voorstelling. Ze noemt
„Doppers" menschen, die op alle nieuwe gedach-
ten een domper zetten. Leest men het smaakvolle
boekje van Dr Okulis (Ds Postma) over de Dop-
pers, dan krijgt men een heel anderen indruk.
Doppers waren menschen uit de drie Hollandsche
kerken, die vasthielden aan de taal, de zeden en de
godsdienstige beginselen van de voortrekkers. Zij
waren de ruggegraat van het Zuid-Afrikaansche
volk.

Ook is het verhaal van de afstichting (refor-
matie) waardoor de Geref. Kerk van Z. Afrika
ontstond niet geheel juist. Ze is geen sekte, die
gelijkt op de Scotsch Covenanters. Tijdens den
Trek was in Natal gesticht: De reizende Gerefor-
meerde gemeente en waren de ambten ingesteld.
Terloops zij gezegd, dat Oom Paul nooit ouderling
is geweest en nog minder hoofd van de Geref.
kerk in Transvaal. Toen de Voortrekkers tot rust
kwamen stichtten zij de Ned. Herv. Kerk in Trans-
vaal. De Vrijstaat en Kaapprovincie werden be-
diend door predikanten uit de Ned. Geref. Kerk
van de Kaapprovincie. Maar de Herv. Kerk in
Transvaal had vier predikanten, o.w. Ds v. d.
Hoff en Van Warmelo. Toen deze Kerk van 1853
afweek van de waarheid en de tucht schromelijk
verwaarloosde, schreven enkele Boeren (o.a. D.
Venter, vice-president van Oranje Vrijstaat, en
Caspar Kruger, uit Rustenburg naar Nederland
om hulp van gereformeerde leeraars. Door de
synode van de Chr. Geref. Kerk in Nederland
werd Ds D. Postma (niet Dr Postma) afgevaard-
igd, om ter plaatse naar den kerkelijken toestand
in Zuid-Afrika te informeren. Onder zijn leiding
is daarop de reformatie tot stand gekomen onder
den seringenboom te Rustenburg in 1859.

De historische gegevens omtrent het diep treu-
rige presidentschap van Burgers, de eerste an-
nexatie van Transvaal door Engeland, en de pro-
testen der Boeren daartegen, worden door de
schrijfster trouw verwerkt. De vredelievende hou-
ding van Generaal Paul Kruger wordt treffend
geteekend. En dan volgt het herstel van de Trans-
vaalsche Republiek in 1880 onder leiding van het
driemanschap Kruger, Joubert en Pretorius, na
den bekenden slag bij Majoeba, waar de Engelsche
generaal Colley sneuvelde.

In Mei 1883 werd Paul Kruger voor de eerste
maal tot president gekozen. Als zoodanig toog hij
met generaal Smit en Ds S. J. du Toit naar Eng-
land, waar in 1884 de Conventie van Londen
tot stand kwam, die de onafhankelijkheid van de
Republiek erkende. Ook sloot de deputatie con-
tracten af voor den aanleg van den spoorweg
Pretoria-Delagoabaai. Ook maakte President
Kruger kennis met Dr Leyds, die de benoeming
aannam tot staatsprocureur te Pretoria.

Na zijn terugkeer uit Europa begon de strijd
met Cecil Rhodes, die van mijn-ingenieur te Kim-

berley was opgeklommen tot millionair en tot
premier van de Kaapkolonie. Aan den Witwaters-
rand werd het goudrijf ontdekt en van alle zijden
stroomden emigranten Transvaal binnen, die de
aanleiding werden tot het stichten van Johannes-
burg. Rhodes stookte het vuur van ontevredenheid
onder de mijnwerkers aan en zoo kreeg President
Kruger, die in 1888 herkozen was, veel last
van hen.

De inval van Jameson bracht dezen strijd tot
een climax. De grootmoedige behandeling van de
opstandelingen dwong de bewondering af van de
geheele wereld. President Kruger werd in 1893
herkozen en de eenheid van Transvaal was met
Gods hulp hersteld.

Hier vlecht de schrijfster enkele staaltjes in van
de natuurlijke wijsheid van Oom Paul. Toen twee
broers ruzie hadden over een erfenis, en Oom
Paul als scheidsrechter werd ingeroepen, liet hij
den jongsten broer de plaats op de kaart in tweeën
deelen en den oudsten broer het eerst kiezen.

De kassier van een hotel had £100 van een
reiziger in bewaring en weigerde die terug te
geven. De President ter hulp geroepen leende den
Boer £100 en zei, geef dit geld aan de kas af
tegen bewijs en ga dan slapen. Morgen haal je
eerst mijn geld en dan het jouwe uit de kas. De
kassier gaf de eerste som terug, terwijl de Boer
zijn bewijs vast hield. Daarna de tweede som
tegen bewijs. De schrijfster vergeet te vertellen,
dat de kassier zei: „Er is maar één man, die
slimmer is dan ik, en dat is Oom Paul, die heeft
je zeker goeden raad gegeven!"

De waarde van het boek van Mej. Juta wordt
aanmerkelijk verhoogd doordat zij een brief op-
nam van den Amerikaan Poultney Bigelow over
Krugers karakter. Hij vergelijkt hem bij den moe-
digen leeuw en den rustigen os, want Kruger was
tegelijk hartstochtelijk druk in zijn bewegingen en
volkomen rustig van gemoed. Men heeft hem vaak
misverstaan, en beschuldigd van koppige door-
drijverij, doch hij moet gezien worden als Ben-
jamin Franklin, als overwinnaar van schijnbaar
onoverkomelijke hinderpalen.

Over den grooten oorlog van 1899—1902 geeft
de schrijfster uitvoerig bericht. Doch hierin be-
hoeven wij haar niet te volgen, want de feiten
zijn algemeen bekend.

Haar boek eindigt met „President Kruger in
ballingschap". Ook hierin zijn enkele kleine on-
nauwkeurigheden. Te Clarens, waar de President
stierf, was hij slechts een paar maanden. Te
Utrecht, te Hilversum en te Menton was hij het
langst. Uit zijn gevolg worden genoemd Happé,
Dr Heymans en Dr Los. Doch waarom niet Me-
vrouw Eloff en hare dochters, en Mijnheer
Bredell, de secretaris, die zijn rechterhand was?

Een historisch verhaal kan tweemaal waarde
hebben. Het kan gelijk zijn aan het rapport van
een rechter van instructie bij de rechbank, die
alle getuigen in een zaak heeft verhoord en ge-
schift. Maar zulk een verhaal is gewoonlijk zoo
droog als kurk.

Het historisch verhaal kan echter ook waarde
hebben als smakelijke vertelling, die door jonge
menschen verslonden wordt, mits het zedelijk-
godsdienstige gehalte van het werk beantwoordt
aan de normen door God gesteld.

Deze laatste waardeering kan aan het boek van
Mej. Marjorie Juta niet onthouden worden. Zij
heeft o.i. de Kruger-literatuur met een nuttig werk
verrijkt.

S. O. LOS.

UIT DE HISTORIE

De briefwisseling tusschen Groen en Kuyper.

I.

Het karakter van deze uitgave.

De herdenking van Kuypers geboortedag be-
hoort weer tot het verleden. In kranten-, week-
blad- en tijdschriftartikelen, in redevoeringen en in
gedenkböeken, zijn vele waardeerende en enkele
lakende beschouwingen gewijd aan den veel-
zijdige. En reeds is door velen de jubileumlektuur,
zooals gebruikelijk is, bijgezet in het praalgraf,
genaamd boekenkast.

Hoe snel verouderd doorgaans het meerendeel
van dergelijke gelegenheidsgeschriften! En terecht,
in zoo verre zij bestaan in de herhaling van wat
al talloze malen gezegd is. Een beter lot ver-
dienen zij slechts, indien zij nieuwe gezichtspunten
openen, of indien zij gegevens aan den dag bre-
ngen, die tot nog toe onbekend waren gebleven.

Wat het eerste betreft schijnt de kans gunstig
te staan, dat deze herdenking een nieuwen impuls
zal geven aan de bestudeering van Kuypers wer-
ken. De strijd om zijn geestelijke erfenis is ge-
lukkig nog in vollen gang. In theologie, staats-
recht en wijsbegeerte heeft hij, met kwistige ge-
nialiteit, zooveel vragen aan de orde gesteld en
aanvankelijk beantwoord, dat met de critische ver-
werking, laat staan met de verdere ontwikkeling
van zijn denkbeelden in vele opzichten nog slechts
een begin is gemaakt.

Maar niet alleen Kuypers werken roepen om
verdere bestudeering, ook zijn levensgeschiedenis
vraagt daar om. Wel hebben Rullmann en anderen
reeds heel wat bijeen gebracht, maar de biografie
van Kuyper is nog niet geschreven en kan trou-
wens voorloopig nog niet geschreven worden. Van
zoo'n werk mag men immers verwachten, dat het
zijn held ten voeten uit teekent, in heel zijn per-
soonlijkheid met haar deugden en gebreken. Het
dient zijn verhouding te beschrijven tot geestver-
wanten en tegenstanders, de invloeden, die hij
ondergaan en die hij uitgeoefend heeft, nauwkeurig
aan te wijzen. Het dient zijn veelzijdige activiteit
in het licht te stellen, ook waar die gewerkt heeft
achter de schermen. Aldus zou het niet alleen een
geschiedenis van Kuyper, maar een belangrijk stuk
vaderlandsche geschiedenis worden. Ja zelfs zou
het (men denke aan Kuypers werkzaamheid als
minister-president) naar het gebied der inter-
nationale politiek voeren.

Voor een dergelijke biografie is de tijd nog niet
gekomen. Consideratie met nog levende personen,
maar vooral het gebrek aan gegevens verbieden
voorshands elke poging in die richting. Wat al be-
scheiden zouden geraadpleegd moeten worden, die
op dit oogenblik rusten in archieven of ontoegan-
kelijke particuliere verzamelingen!

Maar een begin is althans gemaakt. Juist nog
op tijd om als herdenkingsbijdrage dienst te kun-
nen doen, verscheen de briefwisseling tusschen
Groen van Prinsterer en Kuyper.¹⁾

Een, ook uiterlijk, monumentaal werk!
Precies 500 brieven, in den loop van ongeveer
tien jaar tusschen deze beide mannen gewisseld,
zijn hier chronologisch gerangschikt en van, soms
uitvoerige, aantekeningen voorzien.

Eigenlijk geldt deze publicatie in de eerste plaats
Groen. Zij vormt een zelfstandig onderdeel van de
grootte uitgave van zijn nagelaten geschriften, waar-
aan de hoogleeraren Gerretson en Goslinga nu
reeds jaren lang werken, en waarvan in 1925 het
eerste deel, bevattende Groens briefwisseling tot
1833, het licht zag. Deze uitgave is berekend op
vier omvangrijke deelen (afgezien van nog een
deel, dat de overige nagelaten en ongedrukte ge-
schriften zal bevatten), wat niemand zal verwon-
deren die weet, dat alleen reeds op het Rijksarchief
ongeveer 10.000, en in andere verzamelingen nog
ettelijke verdere duizenden brieven van en aan
Groen bewaard zijn.

De correspondentie tusschen Groen en Kuyper
was bestemd, om te zijner tijd opgenomen te wor-
den in het laatste deel der grootte uitgave. De uit-
gevers hebben echter de gelukkige gedachte ge-
had, haar nu reeds apart te laten verschijnen. Om
twee redenen lijkt mij dit toejuiching te verdienen.

Vooreerst zou het, dunkt mij, in het raam van
de geheele uitgave nooit mogelijk zijn geweest om,
zooals hier geschied is, de brieven van Groen en
Kuyper vrijwel onverkort mee te deelen. Ik vermoed
althans, dat er in die editie slechts een
bloemlezing zal voorkomen uit wat hier geboden
wordt, wil de omvang van dat werk niet alle
grenzen te buiten gaan. Tegenover dit voordeel
van de afzonderlijke uitgaaf staat natuurlijk het
onvermijdelijke nadeel, dat zij geen brieven bevat
over Kuyper, door of aan Groen geschreven.

En in de tweede plaats: met dezen „voordruk"
kan een veel ruimer publiek worden bereikt dan
dat, waarvoor de grootte uitgave bestemd is. Men
moet tenminste, behalve over een ruime beurs, al
over bijzonder veel belangstelling beschikken voor
Groen en onze 19e-eeuwsche geschiedenis, om zich
deze vijf lijvige en kostbare deelen aan te schaf-
fen. Daarentegen is de hier aangekondigde editie
van de eerste tot de laatste bladzijde interessant
voor ieder, die Kuyper vereert als zijn leidsman
op kerkelijk of staatkundig terrein.

Om het werk tijdig, d.w.z. in de dagen van de
Kuyper-herdenking, gereed te hebben, heeft Prof.
Goslinga er een tempo achter moeten zetten, dat
de nauwkeurigheid soms in gevaar dreigde te bren-
gen. Wie nooit een dergelijke bezigheid bij de hand
gehad heeft, kan zich bijna niet voorstellen, hoe
tijdroovend en moeitevol het toelichten van een
brievenpublicatie is. Althans wanneer men zich-
zelf zulke hooge eischen stelt als de heeren Ge-
rretson en Goslinga. Zoolang het bekende feiten
en personen betreft, gaat het gemakkelijk genoeg.
Maar hoe vaak komen hier gebeurtenissen ter
sprake, wier juiste toedracht bijna niet meer te
ontwarren is! Dan moet er in alle mogelijke hoe-
ken en gaten gespeurd en gesnuffeld worden, soms
zonder eenig resultaat.

Eén voorbeeld! In onze briefwisseling wordt her-
haaldelijk melding gemaakt van een zekeren Jhr
Mr A. von Daehne van Varick. Hij was een van de
eerste medewerkers aan De Standaard, van
wien zoowel Groen als Kuyper aanvankelijk groote
verwachtingen hadden, totdat hij reeds spoedig
overging naar de Roomsche kerk. Gaarne zouden
we wat meer weten van deze raadselachtige en
interessante figuur, maar behalve zijn geboorte- en
sterfjaar hebben de nasporingen tot nog toe vrij-
wel niets opgeleverd.

En zoo gaat het slag op slag! En als men dan
ervaart, hoe zelden de uitgever ons in den steek

¹⁾ Briefwisseling van Mr G. Groen van Prinsterer met Dr
A. Kuyper, 1864—1876; bewerkt door Dr A. Goslinga. J. H.
Kok N.V., Kampen, 1937.